

PREEKSPozICIONA PROFILAKSA (PrEP) ZA HIV

PrEP je skraćenica ili akronim od 3 reči
Pr=pre **E**=ekspoziciona i **P**=profilaksa

Predstavlja korišćenje leka koji će sprečiti razvoj HIV infekcije pre mogućeg izlaganja HIV-u. S obzirom da PrEP štiti samo od HIV-a, ukoliko neko želi da izbegne i druge polno prenosive infekcije (PPI) treba da razmotri i korišćenje kondoma.

**PrEP se može uzimati SAMO
ukoliko je osoba HIV negativna!**

Voditi računa da se ne započinje PrEP u slučaju skorašnjeg rizika za HIV ili stanja sličnog gripu; (važno je uraditi HIV test 4.generacije – zbog perioda prozora) uraditi testove za PPI i laboratorijske analize, a potrebno je proveriti i funkciju bubrega.

PrEP je kombinovana tableta koja sadrži dva leka: najčešće tenofovir disoproxil i emtricitabin. Ovi lekovi se već dugo vremena koriste za lečenje HIV infekcije, uz dodatak drugih lekova.

PrEP mogu da koriste HIV negativne osobe pre seksualnog odnosa, odnosno pre mogućeg izlaganja HIV-u, kao i osobe koje koriste psihoaktivne supstance. Ukoliko se PrEP koristi pravilno i po uputstvu profesionalaca edukovanih za PrEP i PEP, verovatnoća da se izbegne HIV infekcija je izuzetno visoka (preko 95%).

Za započinjanje korišćenja PrEP-a, prvi uslov je da je osoba HIV-negativna, a u najvećem broju zemalja i da je punoletna - zatim, da je potpuno informisana o prednostima i slabostima ovog vida profilakse.

Prednost je = **odlična zaštita od HIV infekcije**

Slabost je = **nema zaštite od drugih PPI**

Drugi važni preduslovi za započinjanje PrEP-a su: da osoba nije u akutnom retroviralnom sindromu, odnosno da osoba nije imala rizik za HIV u poslednjih mesec dana, da ima normalnu bubrežnu funkciju, da je vakcinisana protiv hepatitisa B (ili je preležala žuticu tipa B) da nema kontraindikacije za uzimanje lekova koji se koriste u okviru PrEP-a, a preporučuje se i vakcinacija protiv hepatitisa A i HPV-a.

Pre početka korišćenja PrEP-a, neophodno je uraditi testove na polno prenosive infekcije (minimalno na: HIV, hepatitis B, hepatitis C i sifilis), a ukoliko je moguće i briseve na gonokok i hlamidiju (brisevi ždrelo, rektuma i uretre) a takođe i pokazatelje funkcije bubrega (minimum: kreatinin). Ove analize je potrebno ponavljati svaka 3 meseca, što u velikoj meri pomaže kontrolisanju ne samo HIV infekcije već i drugih PPI.

Važno je da razumete kako da pravilno uzimate PrEP da biste ga koristili na ispravan način i sprečili infekciju virusom HIV-a.

Savetovanje sa lekarom će vam pomoći da izaberete jedan od dva načina uzimanja PrEPa - onaj koji Vam više odgovara - bilo režim svakodnevnog uzimanja ili režim po potrebi – ali je važno naglasiti da se radi **o individualnom pristupu!**

**Koji će se od dva režima koristiti
zavisi od karakteristika osobe,
okolnosti i puta izlaganja.**

---

1. Dnevni režim PrEP-a

je namenjen:

- ◆ cisrodnim ženama
- ◆ trans i rodno različitim osobama koje pri rođenju imaju ženski pol (uključujući transrodne muškarce)
- ◆ trans i rodno različitim osobama koje pri rođenju imaju muški pol (uključujući transrodne žene) koje uzimaju egzogeni estradiol
- ◆ osobama koje intravenski ubrizgavaju psihoaktivne supstance

a podrazumeva:

uzimanje 1 tablete, uzastopno 7 dana, tokom kojih se koriste alternativne metode zaštite , jer se tek nakon 7 dana postiže dovoljna koncentracija leka u tkivu; tada nastaviti sa uzimanjem jedne doze (1 tablete) dnevno na 24h (svakog dana u isto vreme)

Prestajanje dnevnog uzimanja PrEP-a podrazumeva svakodnevno uzimanje po 1 tablete najmanje još 7 dana nakon poslednjeg rizika

2. Režim uzimanja PrEP-a „po potrebi“ ili PrEP-a za jednokratnu seksualnu izloženost (2+1+1)

je namenjen:

- ◆ **cisrodnim muškarcima (uključujući i MSM i muškarce koji imaju seks sa ženama)**
- ◆ **trans i rodno različitim osobama koje pri rođenju imaju muški pol (uključujući transrodne žene) koje ne uzimaju egzogene hormone zasnovane na estradiolu**

a podrazumeva:

uzimanje 2 tablete (dve doze) najamanje 2 sata a najviše 24 sata pre rizičnog seksualnog odnosa (u idealnom slučaju, ovu punu dozu treba uzeti bliže 24 sata pre seksa, da bi se ostavilo više vremena da se apsorbuje PrEP). Nastaviti sa uzimanjem po jedne doze (1 tablete) nakon 24 časa i nakon 48 sati od prvog uzimanja duple doze (2 tablete).

Ovaj način uzimanja je prikladan za jedan događaj (seks samo jednog dana) ili za retke „pojedinačne“ događaje koji su u razmacima koji se mere nedeljama ili mesecima; naziva se i PrEP vođen događajima (ED-PrEP).

Ukoliko bi se seksualni odnosi nakon „retkog pojedinačnog seksualnog odnosa“ nastavili, potrebno je nastaviti i sa uzimanjem po 1 tablete dnevno na svakih 24h (uvek u isto vreme), s tim da se po 1 tableta uzima na 24 sata još najmanje dva dana nakon poslednjeg rizika.

Režim "Uzimanja PrEP-a po potrebi" je prikladan samo za sprečavanje seksualnog prenosa HIV-a!

Ukoliko se uzima pravilno nema razlike da li se PrEP uzima „po potrebi“ ili na dnevnoj bazi. **ZAŠTITA JE ISTA!**

Iako su **neželjeni efekti** PrEP-a retki, praćenje od strane lekara će omogućiti da na bezbedan način koristite PrEP.

Ukoliko pijete neke lekove zbog različitih poremećaja zdravlja ili uzimate suplemente i dodatke ishrani, neophodno je da razgovarate sa lekarom o **interakciji PrEP-a sa drugim lekovima** i suplementima.

Potrebno je biti umeren, ili bar oprezan i sa konzumiranjem većih količina **alkoholnih pića** tokom korišćenja PrEP-a jer alkohol može ne samo da ošteti sluzokožu digestivnog trakta i tako poremeti normalnu apsorpciju leka, već i da omami osobu i tako zaboravi da uzme tablete.

Koje su osobe „kandidati za PrEP“:

Iako je najjednostavnije reći da je PrEP namenjen onima koji praktikuju nezaštićene seksualne odnose, često se naglašava da se on naročito preporučuje:

- ◆ **osobama kod kojih je nedavno dijagnostikovana neka PPI (posebno rektalna) ili sifilis, odnosno nedavna izloženost HIV-u**
- ◆ **ako je osoba nedavno koristila PEP**
- ◆ **ako koristi droge za chemsex**
- ◆ **osobama koje imaju veliki broj seksualnih partnera**
- ◆ **diskordantnim parovima gde HIV+ partner nije na terapiji, ili je uzima neredovno ili je ona nedovoljno efikasna**
- ◆ **osobama koje imaju seksualne odnose bez kondoma tokom odlazaka u područja sa visokom prevalencijom HIV-a**
- ◆ **osobama koje se bave komercijalnim seksualnim radom**

**Odustajanje od kondoma =
vodi povećanju mogućnosti da se dobije neka PPI**

PrEP-om se prevenira HIV infekcijom, dok se za prevenciju bakterijskih polno prenosivih infekcija, u jednom broju zemalja, koristi **DoxyPEP**.

Doxy PEP

Doxy PEP predstavlja strategiju koja uključuje uzimanje antibiotika *doksiciklina* kao „pilule za jutro posle” – nakon visoko rizičnih seksualnih odnosa, jer se u relativno visokom procentu (65-75%) mogu smanjiti rizici od infekcije izazvane hlamidijom, kao i sifilis; a u nešto nižem procentu (52-65%) od gonoreje. DoxyPEP **ne štiti od virusnih PPI.**

Doxy PEP bi potencijalno mogao da smanji upotrebu antibiotika – ukoliko smanji prevalenciju PPI.

Preporučena doza je jednokratno uzimanje 200 mg doksiciklina u roku od 24 sata, ali najkasnije do 72 sata nakon analnog, vaginalnog ili oralnog seksa (*doksiciklin se može uzimati uzastopno više dana, ako se seks ponavlja, ali ne više od jedne doze od 200 mg na 24h*).

U sredinama u kojima se DoxyPEP prepisuje, postoje smernice koje ne ohrabruju sve osobe koje imaju nezaštićene odnose da ga koriste, već samo:

- ◆ „česte posetioce” klinika za PPI
- ◆ pacijente sa HIV infekcijom koji su imali više od jedne PPI tokom prethodne godine
- ◆ gej, biseksualne i druge MSM i transrodne žene-koji su imali gonoreju, hlamidiju ili sifilis najmanje jednom u toku prethodne godine

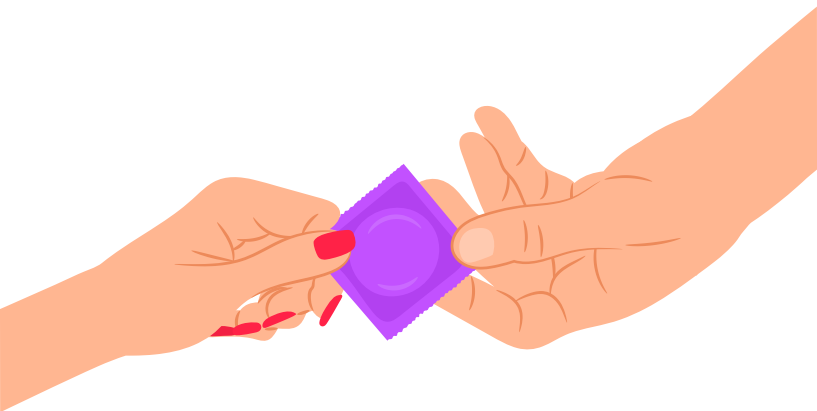
- ♦ ali i svima kojima nije dijagnostikovana PPI ako će učestvovati u seksualnim aktivnostima za koje se zna da povećavaju verovatnoću izlaganja PPI

U profesionalnoj javnosti najveća briga koja se odnosi na DoxyPEP (pored neželjenih efekata kao što su mučnina, dijareja gorušica, fotosenzitivnost) jeste bojazan od **rezistencija na ovaj antibiotik** i menjanje mikrobioma. U tom pravcu se trenutno rade i brojne studije koje će dati preciznije rezultate i jasnije preporuke.

**Praksa bezbednog seksa,
kao što je upotreba kondoma,
ostaje ključna za prevenciju PPI.**

POSTEKSPOZICIONA PROFILAKSA (PEP) ZA HIV

Postekspoziciorna profilaksa HIV infekcije (PEP) je profilaksa nakon dokazane ili potencijalne izloženosti HIV-u i podrazumeva uzimanje antiretrovirusnih (ARV) lekova, kako bi se sprečila HIV infekcija.

Kada je PEP profilaksa počela da se daje, prvenstveno se koristila nakon profesionalne izloženosti HIV-u, najčešće zdravstvenih radnika, ali se danas sve češće koristi nakon izlaganja tokom nezaštićenog seksualnog odnosa, pucanja kondoma, nakon injektiranja droga već upotrebljenim priborom, nakon seksualnog napada ili zlostavljanja.

Pre započinjanja PEP-a potrebno je sa klijentom koji se obraća za PEP detaljno razmotriti sve aspekte ekspozicije, uz sagledavanje HIV statusa izvora infekcije. Ukoliko postoji potreba za PEP-om, potrebno je započeti sa uzimanjem lekova za PEP najranije posle 4 sata od kada se dogodio rizik, a najkasnije do 72 sata nakon rizika.

Pre započinjanja PEP-a potrebno je uraditi test na HIV, jer se PEP uzima samo ukoliko je osoba HIV negativna. Takođe, potrebno je uraditi i testove na B i C hepatitis, a ukoliko je moguće i druge PPI. Ukoliko je osoba koja je potencijalno izvor infekcije dostupna za testiranje, i ukoliko je to moguće,

preporučuje se njeno testiranje na HIV (ukoliko je njen HIV status nepoznat), kao i na HBV i HCV. Ukoliko se utvrdi da je izvor HIV negativan i da nije u periodu prozora, kao i da je u pitanju izlaganje telesnim tečnostima koje ne predstavljaju značajan rizik (suze, pljuvačka bez krvi, urin i znoj) ne postoji potreba za uključivanjem PEP-a. Takođe, izlaganje koje ne zahteva PEP jeste i ukoliko se na inicijalnom testu utvrdi da je izložena osoba HIV pozitivna.

Lekovi za PEP

U slučaju da je potrebno uključiti PEP, preporučuje se kombinacija tri antiretrovirusna leka (ART terapija) koje je potrebno piti 4 nedelje (tačnije 28 dana), sa važnom napomenom da se lekovi svakog dana uzimaju u isto vreme.

Korisnicima se preporučuje neka od sledećih kombinacija lekova:

TDF (tenofovir disoproksil) / **FTC** (emtricitabin) +
RALTEGRAVIR ili

TDF (tenofovir disoproksil) / **FTC** (emtricitabin) +
DARUNAVIR

takođe se, kao alternative mogu uzeti u obzir:
TDF/FTC ili TAF/FTC+ DTG kd ili TAF/FTC/BIC

Kada nakon 28 dana, osoba na PEP-u završi uzimanje profilakse, potrebno je da uradi prvi kontrolni test na HIV (Ag-At). Ukoliko je on negativan, potrebno je ponoviti ga nakon još dva meseca (drugi kontrolni test).

Neki autori preporučuju da se test ponovi i nakon 6 meseci, ali činjenica da se danas koriste vrlo senzitivni testovi IV generacije (za prva dva kontrolna testa) opravdanost ove preporuke se ne prepoznaje u velikom broju smernica.

Za vreme korišćenja PEP-a, neophodno je da osoba koristi kondom tokom seksualnih odnosa sa svojim partnerima ili ukoliko koristi psihoaktivne supstance, da upotrebljava sterni pribor prilikom injektiranja ili ušmrkavanja droga.

U ovom tekstu se nalaze praktične informacije koje bi tokom savetovanja za PrEP I PEP trebalo preneti svakom korisniku PrEP-a i PEP-a.

Lekari koji rade u savetovalištim za dobrovoljno poverljivo savetovanje i testiranje će dodatne informacije pronaći u Nacionalnom vodiču dobre kliničke prakse „Lečenje osoba koje žive sa HIV infekcijom“ u kom se nalazi i Stručno metodološko uputstvo za primenu preekspozicione (PrEP) I postekspozicione profilakse (PEP) za HIV.

TOC - Asocijacija za razvoj održivih zajednica
TOC - Association for sustainable communities development

Dositejeva 1 | p. fah 159 | 19000 Zaječar | Srbija - Serbia
+381(0)69 4 441 091 | www.toc.rs | office@toc.rs

 [toc.rs](https://www.facebook.com/toc.rs) | [@toc.rs](https://www.instagram.com/@toc.rs)